

Burhanettin **Duran**

bduran@setav.org

REKABET SERTLEŞECEK

KÜRESEL ÖLÇEKTE DÜNYA SİSTEMİNİN SORGULANDIĞI VE YENİ DÜZEN TARTIŞMALARININ YAPILDIĞI BİR ATMOSFERDE TÜRKİYE, BAŞKAN ERDOĞAN'IN LİDERLİĞİNDE HEM İÇERİDE GÜVEN VERİCİ BİR YOL HARİTASI TAKİP EDİYOR HEM DE "POST-CORONA" İÇİN KENDİ YERİNİ İNŞA EDİYOR. ZİRA BU KORONAVİRÜS SONRASI KÜRESEL ÖLÇEKTE SERTLEŞECEK OLAN REKABET İÇİN GEREKLİ.

Koronavirüsün hayatımızda hegemonyasını ilan ettiği günlerdeyiz. Her kararın ya da haberin bir yerinde virüsün adını anmadan geçemiyoruz. Uzmanlar ikinci ya da üçüncü dalgaları hatırlatıp uzun süre evde kalmaya hazırlıklı olmamızı öğütüyor. Fotoğraf karelerinde bile ilk dikkatimizi çeken, insanların gerekli "sosyal mesafeye" uyup uymadığı oluyor. Tek cümleyle virüsün gerçek "süper güç" ilan edildiği bir dönemden geçiyoruz. Geçiyoruz diyorum da; bu "geçiş sürecinin" uzun ve zorlu olacağını da artık biliyoruz. Virüs sonrasında ise ne gibi keskin sonuçlar getireceğini net olarak bilemiyoruz.

Yarının Dünyası Şekilleniyor

Kimisine göre yeni dünya daha sert rekabetlere, kapışmalara sahne olacak. Tarihin akışı radikal bir değişime uğramayacak sadece hızlanacak. Kimisine göre ise insanlık dayanışmayı daha fazla hayata geçirmek zorunda kala-

cak. Şimdilik daha sert rekabet bekleyenlerin ağırlıkta olduğunu söylemeliyim. Bunun sebebi de pandeminin mevcut yönetilme şekli. "Küresel bir sorunu ulusal düzeyde" karşılayan ülkeler dünyanın en müreffeh ülkeleri. Henüz yeterli iş birliği içerisinde değiller. Pandemi ile ortak mücadeleden çok onun getirdiği krizden kimin daha fazla istifade edeceği konuşuluyor. Bu konuda şu ana kadar en dayanışmacı adımları atan ülke ise Türkiye oldu. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan önderliğinde yürütülen süreçte bir taraftan içerideki ihtiyaçlar hızlı bir şekilde karşılanıyor diğer taraftan da yardıma muhtaç ülkelere destek veriliyor. Erdoğan'ın koronavirüs sonrası artık hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağına yönelik vurgusunu 2023 hedefleri ile eş zamanlı şekilde vurgulaması ise Türkiye'nin süreci iyi okuduğunu ve hazırlandığını gösteriyor.

Virüsle birlikte dönüştürücü bir "güvenlik kaygısı fırtınası" geliyor. Ülkeler kendi başının çaresine bakmak için stratejik sektörlerini özel korumaya alıyor. Yüksek

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin (Türk Konseyi) "Covid-19 Salgınıyla Mücadelede İşbirliği ve Dayanışma" konulu olağanüstü video konferans zirvesine katıldı. (10 Nisan 2020)

teknolojiden iletişime milli kurum kapasitesinin güvenliği hakkında titizleniyor. Bu güvenlik fırtınasının büyük güç rekabetini "model tartışmaları" dahil yeni alanlara taşıyacağı açık. Robert D. Kaplan pandemiyi Batı dünyasının kırılma noktası olarak ortaya koyduğunu söylüyor. Çin ve Rusya'nın bürokrasilerini ve şirketlerini hükümetlerinin kolları olarak çalıştırdıklarını öne sürüyor. Kaplan'a göre bu iki ülke güç rekabetinin ve savaşın klasik/Batılı anlamını değiştirirken Batı'nın (ABD'nin) nasıl cevap vereceği önemli. Pandemi ile küresel bir bilincin oluştuğunu hatırlatarak, Batı'nın ittifaklarını güçlendirerek tepki vermesini öneriyor. Bu durumda önümüzde ittifaklara dayalı bir kutuplaşma mı var? Yoksa her büyük gücün kendi etrafında kuracağı ikili ilişkiler üzerinden rekabet mi var, göreceğiz. Açık olan ise yarının bugün yaptıklarımızla şekillendiği...

Fakat mevcut tabloda büyük güç rekabetinin yoğunlaşması yönündeki emareler daha güçlü. Pandemi sonrası yeni bir düzenin kurulması değil, düzensizliğin artması bekleniyor. Uluslararası sistemde yeni bir güç dağılımı, yeni politik ekonomi ve normlar oluşmadıkça düzen kurulamaz. Ülkeler de yeni ittifaklara mecbur

kalacak şekilde çaresizliğe düşmedikçe radikal değerlendirmeler yapmayacaktır. İhtilafli bölgelerde sorunların çözümüne yönelik henüz koronavirüs kaynaklı bir adımın atılmamış olmasını da bu tabloya ekleyebiliriz.

Rejimler ve İttifaklar

Diğer taraftan salgınla mücadeledeki performansa göre otoriter rejimlerin mi demokrasilerin mi başarılı olduğu da konuşuluyor. ABD ve Avrupa ülkelerinin (Almanya hariç) salgını iyi yönetmemesi demokrasilerin itibarını azalttı. Otoriter ülkelerin performansı da net değil. Çin'in başarı iddiası güven vermiyor. Rusya'da vakalar artıyor, salgın kontrol altına alınmış değil. Meselenin püf noktası rejimlerin tipi değil, daha önceki salgınlarda tecrübe edinme ve devlet kapasitesini etkin kullanabilme yetenekleri. Hem demokratik hem otoriter ülkelerden başarılı örnekler var.

Salgın sırasında birlikler ve ittifaklar da sorgulanıyor. Gün geçmiyor ki bir üye ülke Avrupa Birliği (AB) projesinin geleceğinin "tehlike altında" olduğunu söylesin. AB'de fay hatları iyice çatırdamış durumda. Virüsle mücadele için alınan tedbirlerin demokrasilerde

hukukları ve özgürlükleri sınırlandırmasından kaygılanan çevreler de artıyor. Salgın sırasında alınan tedbirlerle güvenliğin özgürlük ve hakları baskıladığı tartışması zamanla öne çıkacak. Bu da farklı ülkelerde iktidar ve muhalefet ilişkileri bağlamında yeni bir siyasi canlanmaya karşılık gelir.

Trump Ne Yapacak?

Bu tablo içinde demokratik düzenin öncüsü görünümündeki ABD'de virüsten dolayı hayatını kaybedenlerin sayısının 50 bini geçmesi etkisini gösteriyor. Dünyanın gözünde "başarısız" ilan edilen ülkelerin en başında geliyor. Doğal olarak Başkan Donald Trump zor durumda. Salgının son baharda ikinci dalgasının gelmeyeceğini savunan Başkan Trump, basın toplantısında sağlık yetkililerinin "geleceğini" söylemesi üzerine pozisyon değiştirmek zorunda kalıyor. "Tekrar gelirse onu kolaylıkla yok edebiliriz" söylemine sarılıyor. Trump'ın kaygısı, virüsün Kasım seçimlerini kendisi için açık bir yenilgiye çevirme ihtimali. İşsizlik başvuruları her hafta artarken, Trump'ın ekonomi kuzu elinden çıkıyor, rakiplerinin tezi haline geliyor. Obama'nın başkan yardımcılığını yapan J. Biden etrafında toparlanan Demokrat-

Türkiye koronavirüs salgını ile mücadele sürecinde hem içerde hem de dışarda model ülke görüntüsü veriyor. Ankara, aralarında ABD ve İngiltere'nin de yer aldığı 55 ülkeye yardım elini uzattı. Böylece Türkiye tıbbi yardımlarıyla tam bir "korona diplomasisi" örneği durumunda. İşte bu da yarının dünyasına Türkiye'nin hazırlanma şekli.

 Başakşehir Şehir Hastanesi'nin açılış töreninde, Arçelik, ASELSAN, BAYKAR ve Biosys tarafından geliştirilerek 14 günde seri üretime geçilen yerli ve milli yoğun bakım solunum cihazının 100 adedi, Sağlık Bakanlığı'na teslim edildi. Sanayi ve Teknoloji Bakanı Mustafa Varank'ın yer aldığı törene Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan da video konferans yöntemi ile katıldı. (20 Nisan 2020)

lar, önceki salvoları geçiştiren Trump'ı bu salgının olumsuz tesirleri vesilesiyle alt etmekte kararlılar. Şimdiden 2020 ABD Başkanlık seçimlerinin çok zorlu geçeceği aşikar. Trump, kolay pes edecek biri değil. Seçimleri kaybetmemek için çok şeyi göze alacaktır.

Çin veya İran

Bu yüzden kasımda yapılacak seçimlere ayarlı yeni gerilimlerle dünya karşılaşabilir. Amerikan halkına yeni "ortak bir tehdit" üretmek ve gerekirse o düşmana karşı da kolay zafer kazanmak Trump'ın işine yarayacak bir taktik olabilir. Amerikan başkanlarının daha önce kullandığı bir yöntem bu. Trump'ın Çin'in virüsün yayılmasındaki sorumluluğunu kullanmayı devam ettirmesi ve hem Cumhuriyetçi hem de Demokrat seçmenin bu suçlama üzerinde birleşmesi sebebiyle zihinlere önce Çin gelebilir. Ancak ABD'nin önümüzdeki onlu yıllarda temel rakibi olan Çin'e karşı yapılacak kısa vadeli, hızlı hamlelerin maliyeti ekonomik olarak da siyasi ve askeri olarak da yüksek olur. Seçim öncesine denk gelmesi ise ABD ekonomisini de vurabileceğinden dolayı bir risk ve Trump buna yanaşmayacaktır. Ona daha kolay bir hedef ve göstermelik de olsa bir zafer gerekli.

Son günlerde Trump'ın İran'ı eleştirmesi bu bağlamda okunabilir. Bu, ABD Başkanı için "İran ile kriz bir seçim malzemesine dönüşebilir mi?" sorusunu akla getiriyor. 3 Ocak'ta Kasım Süleymani'nin öldürülmesi ile başlayan süreç hala sıcak. Hala ABD ve İran, Irak'ta yeni hükümetin kurulması ile ilgili de siyasi nüfuz kavgası veriyor. Basra Körfez'inde İran botlarının ABD donanmasını taciz etmesi Washington ile Tahran arasında yeni bir polemik üretti. Karşılıklı sert açıklamalar devam ediyor. Her iki başkent virüsle mücadelede başarısız olması olası bir kontrollü çatışmadan medet umabileceklerini düşündürüyor. ABD ile yeni gerilim, İran eliti için virüs ile mücadeledeki başarısızlığı da dışarıya fatura etmeye yarayabilir. Bu tablo içinde Trump'ın Çin'den ziyade İran üzerinde durabileceği varsayılabilir. Fakat böylesi bir seçenek bile genel olarak Batı'da artma eğiliminde olan Çin karşıtlığını engellemeyebilir. Çünkü virüsün Çin'de ortaya çıkmış olması akıllarda. Ayrıca

Salgınla mücadeledeki performansla göre otoriter rejimlerin mi demokrasilerin mi başarılı olduğu konuşuluyor. Süreç demokrasilerin itibarını azalttı. Otoriter ülkelerin performansı da net değil. Aslında meselenin püf noktası rejimlerin tipi değil, daha önceki salgınlarda tecrübe edinme ve devlet kapasitesini etkin kullanabilme yetenekleri. Hem demokratik hem otoriter ülkelerden başarılı örnekler var.

Çin'in bunu gizlediğine yönelik iddialar Batı'da giderek daha yoğun şekilde dile getiriliyor.

Türkiye Örnek Oldu

Türkiye ise koronavirüs salgını ile mücadele sürecinde hem içerde hem de dışarda model ülke görüntüsü veriyor. Bu gerçekliği CNN ve BBC gibi küresel yayın organları da istemeyerek de olsa deklare etmek zorunda kaldılar. Hastane kapasitesi ve teçhizat açısından önemli bir çığta ortaya koydu Türkiye. Yurtdışında bulunan on binlerce vatandaşını tahliye ederek ülkeye getirdi. Türkiye sadece kendi ihtiyaçları bakımından değil aynı zamanda bugünün krizine iş birliği ve dayanışma ile cevap veren ülkelerin başında geliyor.

Ankara, koronavirüs ile mücadele için bir yandan uluslararası platformları harekete geçiriyor. Mesela Başkan Erdoğan olağanüstü zirvede, Türk Konseyi liderleri ile virüse karşı savaşta iş birliği ve dayanışma boyutlarını değerlendirdi. Diğer yandan Ankara, aralarında ABD ve İngiltere'nin de yer aldığı 55 ülkeye yardım elini uzattı. Böylece Türkiye tıbbi yardımlarıyla tam bir "korona diploması" örneği durumunda. İşte bu da yarının dünyasına Türkiye'nin hazırlanma şekli.

Sonuçta küresel ölçekte dünya sisteminin sorgulandığı ve yeni düzen tartışmalarının yapıldığı bir atmosferde Türkiye, Başkan Erdoğan'ın liderliğinde hem içeride güven verici bir yol haritası takip ediyor hem de post-corona için kendi yerini inşa ediyor. Zira bu koronavirüs sonrası küresel ölçekte sertleşecek olan rekabet için gerekli. Türkiye'nin bir taraftan yerli üretimi farklı alanlara yayarak yeni hamleler yapması diğer taraftan ise küresel açılımını yardımlaşma ve dayanışma ilkeleri üzerinden gerçekleştirmesi ise en önemli avantajını oluşturuyor. Türkiye sağlam adımlar atarak kendi pozisyonu için gerekeni yapıyor.